

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
ע"ש הר"ר ח'ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
ח'תם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5773333

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 515

מסכת בבא קמא צ"ח-ק"ד

בס"ד, י"א ניסן תשס"ט

השבוע בגליון

- ◆ תשלום עבור חפץ שלא הזמין
- ◆ מכירת ספר תורה עם טלאי כמהודר
- ◆ הזמין הדפסה צבעונית ורוצה לשלם על הדפסה שחור לבן
- ◆ צייר שביקש להבטיח את שכרו
- ◆ הנאה מעישון סיגריה, מתי וכיצד?

- ◆ מצווה לסייע בידי החולה לשוב בתשובה
- ◆ קולות, חומרות, ומה שביניהם

- ◆ המועך גביע כסף מפואר, חייב לשלם?
- ◆ ההבדל בין "גרמא" ל"גרמי"
- ◆ מצוות ביקור חולים, מקורה ודיניה
- ◆ בית החולים שייסד רבי עקיבא איגר זצ"ל
- ◆ יש לבקר את החולה ביחידות

דבר העורך

רגעים מיוחדים

ליל שבת קודש

הסבא משפולי, מתלמידיו הגדולים של הבעש"ט, ישוב בראש שולחנו, וסביבו מצטופפים חסידיו לראות, לשמוע ולחוות. כמנהגו מידי ליל שבת פקח הסבא את עיניו וסימן לחסידיו לנגן מזמירות השבת, ובעצמו החל לזמזם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג".

החסידים תחבו ידיהם באבנטיהם והצטרפו לשירתו תוך שהם מתנועעים אנה ואנה. אט-אט התמלא חללו של האולם הגדול שירה שבתיית נעימה וסוחפת, וכמנהגה של שירה המעוררת את הלב, החלו פה ושם חסידים נלהבים לעצום את עיניהם בהתרגשות ולנופף בידיהם כלפי מעלה, בזמזם לבוראם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג".

פניו של הרבי כבר להטו כאשר הוא סימן לחסידיו בפעם החמישית לשוב ולשורר את הניגון. השבת חרג הרבי ממנהגו. בכל פעם כאשר סיימו את השיר, היה הרבי זורק מבט אוהב על קהל עדתו, ומסובב את זרועו בתנופה רבת כאומר: "הבה נשיר פעם נוספת", ופוצח מחדש בקול רינה.

והנה, קם הרבי מכסאו, שילב את ידיו בזרועות משמשיו והחל להתנועע בדבקות בזמרו "ישמחו במלכותך". תוך רגעים מספר, היה הקהל כדבוקה אחת. זקנים וילדים, שואבי-מים וגבירי הקהל, שילבו ידים בחדווה. כתף נגעה בכתף, שטריימלים חדשים ומאובקים נמחצו זה לצד זה, ומלמעלה, מעזרת הנשים, נראה הקהל כולו מתנועע בתנועות קצובות, מותאמות לקצב נענועיו של הרבי הנערץ. החסידים כבר לא ספרו כמה פעמים הם שרים. היה זה ברור לחלוטין, שאין שיר אחר לבד מ"ישמחו במלכותך". הכל היו אחוזי תזוית קדושה, שהמריצה את גרונם ואת גלגיהם להמשיך ולשמוח במלכות הקב"ה.

דף צח/א הזורק מטבע של חברו

המועך גביע כסף מפואר, חייב לשלם?

אדם הכה נמרצות בפטיש בגביע כסף מפואר של חברו עד שצורתו נטשטשה לחלוטין והגביע הפך לגוש מתכת שטוח. בעל הגביע תבעו לשלם את מחיר הגביע, ככל מזיק שחייב לשלם את דמי נזקו. אולם, מדברי הפוסקים עולה, כי הדבר אינו פשוט כלל, ויש הסוברים שהמזיק פטור מכל תשלום, כפי שיבואר להלן.

כפי שלמדנו לעיל (א/ס) **"גרמא** בנזקין פטור". כלומר: המזיק את חברו בצורה עקיפה, אף על פי שהוא חייב בדיני שמים, והוא אף פסול לעדות עד שישלם את הנזק (מאירי שם). אי אפשר לכופו בבית דין לשלם. ואילו בסוגייתנו (צח.ב, ק/א) נחלקו תנאים אם המזיק ב"גרמי" חייב, ולהלכה נפסק כדעת המחייבים ("שולחן ערוך" ח"מ סימן שפ"ו סעיף א').

ההבדל בין "גרמא" ל"גרמי": גדולי הראשונים והאחרונים טרחו לבאר את ההבדל בין "גרמא" ל"גרמי". לדעת הריצב"א (בבא בתרא כב/ב תוספות ד"ה "זאת"), אין הבדל מהותי בין מקרי נזק שהוגדרו על ידי חז"ל כ"גרמא" לבין אלו שהוגדרו על ידם כ"גרמי". בכל המקרים הנכללים בהגדרות אלו המזיק גרם את הנזק באופן עקיף. אלא שחז"ל תחמו מקרים מסויימים שהזקם מצוי וקנסו את המזיק לשלם עליהם, כדי שלא יהא העולם הפקר. מקרים אלה מכונים "גרמי" [אולם, ישנם ראשונים הסוברים שזקם המכונים "גרמי" הם נזקים הנעשים באופן מידי. עיין תוספות שם, ורמב"ן קונטרס דינא דגרמי ובש"ך ח"מ סימן שפ"ו שהאריך בהגדרת "גרמי"].

בסוגייתנו מובא מקרה על אודות שאדם ששיטח את צורתו של מטבע של חברו, ופטרורה מתשלום. לדעת הרמ"א ("שולחן ערוך" ח"מ סימן שפ"ו סעיף ב'), פטורו נובע מכך מפני שמקרה זה מוגדר כ"גרמא", מאחר שמתכת הכסף אשר ממנה עשוי המטבע לא נחסרה מאומה, ואילו העובדה שבעליו מנוע מלהשתמש בו כמטבע אינה אלא "גרמא" (עיין "שולחן ערוך" שם סעיף ג' שחולק על כך וסובר שחייב מדינא דגרמי).

עתה נשוב לגביע הכסף המפואר שנמחץ לחלוטין תחת מהלומות הפטיש ונתבונן, אם ניתן להשוותו לאדם שהרס את צורת מטבע הכסף של חברו. מחד גיסא יכול המזיק לטעון, וכך סובר בעל "צפנת פענח" (הביאו בעל "ים של שלמה" בבא קמא פ"ט, סימן י"ז), כי מאחר שעיקר שוויים של כלי כסף הוא ערך המתכת - פטור המזיק, שהרי ערך המתכת לא ניזוק כלל, ואילו טרחת האומן להשיב את צורת המתכת לקדמותה נחשבת כ"גרמא", כפי שהמשטח את צורתו של מטבע כסף אינו חייב בהוצאות האומן ששייב לו את צורתו המקורית.

עילוי נשמה

הר"ר **מאיר זוסויין** הי"ד
ב"ר יעקב יוסף ז"ל
נלב"ע ט"ו בניסן תש"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י חתנו ובתו
הר"ר **אריה דורה יעקבסון** שיחיו

עילוי נשמה

מרת **חנה שנור** ע"ה
בת הר"ר חיים יעקב ז"ל
נלב"ע י"א בניסן תשכ"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר **אבי שנור** הי"ו ומשפ' שיחיו - סביון

עילוי נשמה

הר"ר **ישעיה בריל** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע י"ב בניסן תשס"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידנו
משפ' פרלמוטר שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת

מרת **יענטה יהודית לינצר** ע"ה ב"ר חיים אשר אנשיל זאב ז"ל
נלב"ע י"ג בניסן תשנ"ה **תנצב"ה**
הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **שמואל לינצר** ומשפ' שיחיו פ"ת

נר ה'
נשמת אדם

מאיך גיסא, כותב הש"ך (ח"מ סימן שפ"ו ס"ק ז), לכאורה יש לחלק בין שני המקרים. שכן, צורת המטבע נועדה כדי לשמש סימן היכר איזה מטבע לפנינו, אך מהות המטבע היא משקלו, והשחחת הצורה אינה נחשבת כנזק מהותי. לעומת זאת, עיקר מהותם של כלי כסף הוא צורתם ויעודם ככלי, והמזיק שאיבד את צורתם חייב בתשלום.

דף ק/א ילכו זו ביקור חולים

מצוות ביקור חולים, מקורה ודיניה

חז"ל בסוגייתנו דורשים מהפסוק (שמות יח/כ): **וְהוֹדַעְתָּ לְהֵם אֶת הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן**, כי מצווה על בן גילו - בן מזלו (ר"ן נדרים ט/ב) - של החולה לבקרו, אף על פי שהוא נוטל אחד משישים מחליו. לדעת רבים מהראשונים ביקור חולים הוא מצוות עשה **מדאורייתא** (רבינו יונה ברכות פרק ג' ועוד). אולם, לדעת הרמב"ם (הלכות אבל פרק י"ד הלכה א') זו היא מצווה **מדרבנן**, ששרשיה במצוות "ואהבת לרעך כמוך". כלומר: נצטוונו מן התורה לגמול חסד עם הזולת, אך ציווי זה אינו מגדיר פעולות מדוייקות ומעשים מסויימים שיש לבצע, וחז"ל הם שקבעו והגדירו פעילויות מסויימות כמצווה, ובכך קבעו את גדרי החיוב ואת הפעולות שיש לנקוט כדי לסייע לחולה.

[**העוסק בביקור חולים פטור באותו זמן מעשיית מצוות אחרות?** הגאון רבי גדליה נדל זצ"ל (קונטרס אחרון סימן ד' ס"ק י"א) מדגים הלכה למעשה את ההשלכות ההלכתיות הנגרמות מקביעת חז"ל את ביקור החולים כמצווה בפני עצמה. כידוע, "העוסק במצווה - פטור מן המצווה". והנה, בימי חייו היהודי מקיים מצוות אין ספור. באכילתו הוא שומר על גופו; בהלבישו את ילדיו הוא גומל עמם חסד, וכן הלאה. האם בכל אותם רגעים הוא פטור מעשיית מצוות אחרות? ברי שלא! שכן, רק בעת עשיית **פעולה מוגדרת** שעליה נצטוונו במפורש, פטור מבצעה מן החובה לקיים מצוות אחרות. לפיכך, לו היתה מצוות ביקור חולים ענף וחלק ממצוות גמילות חסדים, וחז"ל לא היו מגדירים את פעולותיה - העוסק בביקור חולים לא היה פטור באותה עת מעשיית מצוות אחרות. אולם לאחר שחז"ל קבעו את פעולת ביקור החולים כמצווה בפני עצמה, קיים גם לגביה הכלל "העוסק במצווה פטור מן המצווה".]

בית החולים שייסד רבי עקיבא איגר זצ"ל: גדולי ישראל הקפידו והידרו אחר קיום מצווה זו המוטלת על כל אדם, כפי שכתב הרמב"ם (שם הלכה ד'): "בקרור חולים מצוה על הכל". על הגרע"א זצ"ל מסופר (ספר "תולדות רע"א") שבתקופת כהונתו כרבה של פרידלנד, הוא נהג לבקר את כל חולי עירו בכל שבוע, וכאשר פשטה במדינה מגיפת דבר הוא היה בודק את כל תינוקות עירו שבוע בשבוע כדי לוודא שהציבור מקפיד על ההיגיינה הדרושה. על כך ועל פעולות נוספות למניעת התפשטות המגיפה, הוא קיבל את הוקרה מן הקיסר. לימים, כאשר התמנה לרבה של פוזנא, ומרוב טרדותיו נבצר ממנו לקיים את המצווה החביבה עליו, הוא שילם מכיסו את שכרם של שני אנשים, שביקרו את החולים בכל יום ודיווחו לו על מצבם. כעבור שנים אחדות הוא גם יסד בעירו בית חולים.

אכן, ה"חפץ חיים" זצ"ל תמה בספרו ("אהבת חסד" חלק ג' פרק ג'), מדוע אין מקפידים על מצווה זו המוטלת על הכל, וכבר לפני מאות רבות בשנים ייעץ תלמיד חכם ורופא ירושלמי (ספר ליקוטים מרבי רפאל מרדכי מלכי מחברת ב'), שמן הראוי להקים חברת "ביקור חולים" בכל עיר, כפי שמציין בעל "ציץ אליעזר" (חלק ה' דמת רחל" פרק ו' אות ג'), שכמעט מן הנמנע לקיים מצווה זו בשלמותה, בפרט בעיר גדולה שרבים בה החולים, ועל כן ראוי להקים חברת "ביקור חולים" שתקיים את המצווה בשליחות בני העיר.

יש לבקר את החולה ביחידות: השל"ה הקדוש כותב (חלק ב' מסכת פסחים) כי מצוות ביקור חולים כוללת בתוכה מצווה בגוף, בנפש ובממון. **בגוף** - להתעסק בצרכי החולה. **בנפש** - להתפלל עבורו. **בממון** - לסייע בידו, אם הוא זקוק לכך. בספר "לשון חכמים" (חלק ב' סימן כ"ה) אף מציין, כי ההולכים בשבת בבוקר לבקר את החולה ברוב עם, אינם יוצאים ידי חובת ביקור חולים, שהרי אינם יכולים להתפלל עליו בשבת, וכן, משום שהחולה אינו שופך את מר-נפשו בפני קהל. אלא ראוי לבקרו כאשר הוא בגפו, ולהעניק לו את האפשרות להשיח את אשר על לבו.

מצווה לסייע בידי החולה לשוב תשובה: מטבע הדברים החולה מהרהר בליבו בדברי תשובה בשעת מחלתו (מאירי נדרים מ/א), ואף אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני איוב רמז תתק"ט), ש"אין חולה עומד מחליו עד שמוחלים לו כל עוונותיו". ואכן כתב השל"ה (שם) שעל המבקר את החולה לעוררו להתוודות על חטאיו, שהרי אם מצווה לסייע בצרכי גופו ובריאותו, ודאי שיש לסייע לצרכי נשמתו, וכפי שהורה ה"חפץ חיים" (שם), שהמבקר אצל חולה בעל אמצעים שלא תרם צדקה וחסד כראוי, יזכיר לו לתקן את מעשיו.

דף ק/א אשר יעשון זו לפנים משורת הדין

קולות, חומרות, ומה שביניהם

מהפסוק (שמות יח/כ): **וְהוֹדַעְתָּ לְהֵם אֶת הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן** נדרש בסוגייתנו שמצווה על האדם לנהוג לפנים משורת הדין, ולעיתים אף להחמיר על עצמו ולהעניק לזולת את אשר אינו חייב לתת לו מן הדין. רבינו יונה ("שערי תשובה" שער ג' אות י"ג) גם כותב, כי מצווה זו חשובה ויקרה כמאמר חז"ל (מסכתות קטנות מסכת כלה רבתי פרק ה' הלכה א') שלא חרבה ירושלים אלא על שלא נהגו בה לפנים משורת הדין. מאיך גיסא, אין אנו מוצאים שחז"ל שיבחו אדם המקיים מצווה שאינו חייב בה, ואף אמרו (ירושלמי מסכת שבת פרק א' הלכה ב') ש"כל מי שהוא פטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט". יש, איפוא, לברר, מהו הכלל שלפיו ינחה האדם את עצמו, באלה מקרים להחמיר, ומתי אין בכך כל עניין. בעל "שדי חמד" (כללים, מערכת כ' אות ט"ז) מבאר, כי בכל הנוגע לדברים שבין אדם לחבירו, גם

לפתע, עצר הרבי מנענעו, הרים את ראשו ונעץ את מבטו במקום מרוחק. שקט מוחלט שרר באולם כאשר נשמע הרבי אומר "ניט! דאס איז ניט אזוי וי דמולץ" - לאו אין השירה הזו דומה לשירה ההיא. הנאספים הביטו איש בפני רעהו וישבו להתבונן ברבם שחזר אל כסאו, לגם מעט מגביע הכסף ואמר לחסדיו: "שירתנו אכן יפה, מרגשת ונעימה, אך עדיין אין היא מגיעה לשירה אותה שמעתי לפני שנים רבות". זרועותיהם המשולבות של החסידים נשמטו לצדיהן זו אחר זו, והרבי סיפר את המעשה הבא:

כאשר היה הסבא משפולי בתחילת הנהגתו, הוא נקלע לעיירה נידחת בה התגוררו יהודים בורים ועמי ארצות. הסבא משפולי שהחליט לשהות ביניהם זמן מה כדי לסייעם, לחזקם ולהעלותם על דרך המלך, הקים במקום תלמוד תורה, כשהוא עומד ומדריך את המלמדים ואת הילדים על כל צעד ושעל.

לצערו הרב נאלץ הרבי להוציא ממסגרת תלמוד התורה שני נערים פוחזים וריקים שהזיקו לסביבתם. הללו הוכיחו עד מהרה כי אבנותיו של הסבא משפולי היתה מדוייקת. ותוך זמן קצר שלחו את ידם בעסקים מפוקפקים ובגניבות. ישראל, כשיורדים, יורדים עד לתהום. לא עברו שנים רבות, והילדים שבגרו והיו לנערים עזי נפש, הטילו את חיתתם על האיזור כולו. "השודדים היהודים", כפי שכוננו, לא הסתפקו במעשי שוד נועזים, אלא גם נטלו את נשמתם של מספר נשדדים שהעזו לנסות להמלט מידיהם.

זעקת אנשי המחוז הגיע עד לארמונו של מושל המדינה והלה שיגר פלוגת חיילים ללכוד את שני הרוצחים. השניים נאסרו בנחשתיים, וכעבור זמן קצר נזרז דינם תלחי.

היה זה בשבת קודש. בימה גדולה הוכנה בכיכר העיר, ואלפי נכרים נהרו משעות הבוקר המוקדמות לחזות בתלייתם של "השודדים היהודים". פה ושם הוערו בקבוקי י"ש חריפים לגרונות ניהרים, ושמחת הנאספים ועליצותם הלכה וגברה עם התקרב מועד ביצוע גזר הדין. **רעש** הפעמונים שנתלו על סוסי מרכבת האסירים נשמע למרחוק. השתויים מיהרו לתחוב את בקבוקיהם למגפיהם ונעמדו על קצות בהונותיהם כדי לא להחמיץ מאומה. אך יצאו השניים מן העגלה ושריקות בוז ממושכות נשמעו מכל רחבי הכיכר ההומה.

אט-אט טיפסו השניים במעלה הבימה הגדולה. לא קל לו לאדם לעמוד בגליו אל מותו. שני חבלי התליה הותקנו במקומם, ועיניהם של הנידונים למוות התגלגלו בחוריהן. איש מקהל הנאספים לא זע ולא נע ממקומו, הכל הביטו במחזה בפיות פעורים לרווחה.

מרחוק, בקצה הכיכר, במקום סמוי מן העין, עמד הסבא משפולי והביט בתלמידיו לשעבר. מעיו חמרמו. בכל דרך אפשרית הוא ניסה לסמן ליהודים האומללים שיאמרו ויודו בטרם עלות נשמותיהם השמימה, אך לשווא. השניים לא הבחינו בו.

השרגלו הבימה עמד הכומר שהמתין בדיוק לרגע זה. בפנים רחומות וחסודות עלה הכומר במעלות הבימה. שולי גלימתו השחורה נשרכו אחריו, עקביו נקשו על בימת העץ. עד שהתקרב למול פניהם של הנידונים למוות "הביטו". המלך ביקשני להודיעם, כי בידיכם האפשרות להנצל ממוות, אם תמירו את דעתכם. "איזו פעולה אנו צריכים לעשות לשם כך?" שאלו השניים. "פשוט מאד" השיב הכומר, "אני אגיש לכם צלב גדול, וכל שעליכם לעשות להרימו אל-על לעיני הקהל ולנשקו, בזאת יכופר עוונכם". השניים בקשו מן הכומר כי יינתן להם פרק זמן קצר להתיעץ בינם לבין עצמם, ושוב היו השניים מתלחשים זה באוזנו של זה, כבאותם ימים עליזים בהם היו מתכננים את פעולותיהם הנודעות לשימצה.

משסיימו את ההתייעצות סימנו השבים לכומר שיקרב אליהם, "הבא את הצלב, אנו מוכנים". חיש קל שלף נער כנסיה נלהב צלב גדול שהוטמן תחת הבימה מבעוד מועד והגישו לידי הכומר. הלה נישקו בהתרגשות ובחרדת קודש הניחו בידיהם

הפטור מן המצווה לחלוטין ומחמיר על עצמו לקיימה, מקיים מצווה ואינו נקרא הדיוט, שהרי למעשה חבירו נהנה מכך ויש תועלת במעשהו. לעומת זאת, במצוות שבין אדם למקום יש לבדוק אם זו מצווה שאין צורך לקיימה כלל, או שמא המצווה קיימת אך הוא פטור ממנה. כגון: אדם היושב בסוכה בשעה שיוורדים גשמים נקרא הדיוט, שהרי אין כל תועלת בישיבתו בסוכה באותה עת, ואין הוא מקיים כל מצווה בכך. לעומת זאת, המחמיר לשתות מים בסוכה, אף על פי שאין חובה לעשות כן - הרי זה משובח (רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ו' הלכה ו'), שכן, אמנם לא חייבוהו לטרוח להכנס לסוכה לצורך שתיית מים, אך וודאי שהשותה בסוכה מקיים מצווה.

דף ק/ב צבעו כאור

תשלום עבור חפץ שלא הוזמן

אדם סיפק עצים לנגר וביקש ממנו לעשות לו מהם כסא, והנגר טעה ועשה מהם ספסל. במשנתנו נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה לגבי דינו, האם על הנגר לשלם לבעל העצים את דמיהם ולהשאיר את הספסל ברשותו, או שמא על בעל העצים ליטול את הספסל ולשלם לנגר תשלום מופחת בלבד [הוצאות, או דמי שבחו של הספסל - הנמוך מבין השניים]. לכל הדעות, כאשר הנגר יצר את החפץ שהוזמן אך עשאו מכוער - אין הבעלים רשאי לדרוש את דמי העצים, אלא יטול את החפץ וישלם לנגר תשלום מופחת, וכך נפסק להלכה (רמב"ם הלכות שכירות פרק י' הלכה ד', "שולחן ערוך" חו"מ סימן ש"ו סעיף ג') [לגבי חישוב התשלום המופחת נחלקו ראשונים בדבר, עיין טושו"ע שם ו"תיבות המשפט" שם, ועיין "משפט שלמה" סימן ל"א]. מקרים מעין אלה, שבעל מלאכה אינו עומד בתנאי החוזה שסוכם עמו, מתרחשים חדשים לבקרים, אך יש לדעת כי לא בכל מקרה רשאי מזמין העבודה לטעון "אין זו העבודה שסיכמנו עליה" ולהפחית בתשלום התמורה.

מכירת ספר תורה עם טלאי כמהודר: מעשה בנדבן שרכש יריעות מהודרות ומסרן לסופר סת"ם שיכתוב עליהן ספר תורה מהודר. כאשר הושלמה המלאכה נמסר ספר התורה לידי הנדבן. ברם, באחת מיריעותיו היה חור שעליו הודבק קלף חדש. לטענת הסופר הוא טעה בכתיבת אחד משמותיו של הקב"ה, ועקב כך הוא נאלץ לגזור את מקום הטעות ולהדביק קלף חדש בחור שנוצר. הנדבן סירב לקבל את ספר התורה כמות שהוא, ודרש שהסופר יכתוב עבורו יריעה חדשה, שהרי זו אינה "מהודרת".

מהר"י אסאד (שו"ת "יהודה יעלה" חלק ב' סימן רצ"ב) שבפניו הוצגה השאלה קבע, שהסופר אינו מחוייב למלא את דרישת הנדבן. שכן, המזמין עבודה אצל סופר יודע שכדרך בני אדם עלולות להתרחש טעויות (שו"ת הרשב"א סימן אלף נ"ו), ומראש הוא מוחל עליהן ועל ההוצאות הכספיות שייגרמו לו בעטיין. לפיכך יש להתייחס אל הסופר כאל מי שמילא את מחוייבותו, שהרי הוא עמד בסיכום ועשה את מלאכתו נאמנה, ככל שבן אנוש מסוגל להוציא תחת ידו (עיין שו"ת "בני ציון" סימן קס"ד שנסתפק אם אמנם הסופר פטור).

אולם האחרונים מבארים, כי אפשר לזקוף טענה זו לזכות הסופר רק כאשר הוא **נשכר** לכתוב על יריעות של מזמין העבודה. אך ה**רוכש** ספר תורה מהודר אצל סופר, רשאי לדרוש ממנו לכתוב יריעה חדשה, במקרה כגון זה, מאחר שלא סוכם ביניהם שהתשלום יהיה תמורת **מלאכתו** של הסופר, אלא תמורת **רכישת** ספר תורה מהודר, וככזה עליו להיות מושלם (שו"ת "פתחי חשן" שכירות פרק י"ג, מ"ד).

דף קא/א יש שבח סמנין על גבי צמר

הזמין הדפסה צבעונית ורוצה לשלם על הדפסה שחור לבן

סוגייתנו דנה אם בעליו של בגד אשר קוף שפך עליו צבע, פטור מתשלום לבעל הצבע בגין ערכו של הבגד שהאמיר, שכן, ספק הוא אם יש להתייחס אל הצבע שנוסף לבגד כאל השבחה ממשית (עיין "שערי יושר" שער ג' פרק כ"ה). את הביאור בסברה זו נוכל להבין על ידי המעשה הבא שהובא לפני הרא"ש.

צייר שביקש להבטיח את שכרו: יהודי חובב ציור סיפק בד לצייר כדי שהלה יצייר עליו. עם סיום העבודה הודיע הצייר שהוא אוסר בהנאה על בעל הבד את חלקו בציור עד שזה ישלם את שכרו. בפני הרא"ש (שו"ת כלל י"ב סימן ו') הובאה השאלה, אם בכחו של הצייר לאסור על אחרים ליהנות מן הצבע, והוא הכריע לשלילה. אחד מנימוקיו הוא, שאין להתייחס אל הצבע כאל חפץ בעל ערך ממוני, שהרי במתכונתו הנוכחית אין בו כל שימוש, וגם אם יגרדוהו מן הבד הוא לא יהא ראוי למאומה. מעתה ניתן לומר, שאדם שצבעו את בגדו בלא בקשתו יכול לטעון כלפי בעל הצבע, שהוא אינו חייב לשלם, שהרי למעשה בעל הצבע אינו יכול להצביע על הבגד ולומר: "הנה, הממון הזה התווסף לבגד".

ויכוח בין מוציא לאור לבעל בית דפוס: תשובתו של הרא"ש עמדה בפני אחד מבתי הדין, שלפניו הופיעו מוציא לאור ובעל בית דפוס, שמחמת שרשרת של טעויות ואי הבנות חמורות ביניהם, נקלעו לויכוח סוער על אודות הסכום שעל המוציא לאור לשלם לבעל בית הדפוס. מאחר שהנידון נסוב אודות פרטי עבודת הדפסה, החכמנו בנושא זה מפיו של הר"ר שמעון פדל הי"ו, שהדפיס במסירות רבה מידי שבוע עשרות אלפי גליונות "מאורות הדף היומי" בעברית ובאנגלית.

כידוע, ניתן להדפיס בצבע אחד - "שחור לבן", וניתן להדפיס הדפסה צבעונית, השונה במהותה ובמחירה מהדפסה ב"שחור לבן". הדפסה נעשית על ידי פלטה עשויה מתכת, שעליה מודגשות המילים או הצורות העומדות להדפסה. להדפסה ב"שחור לבן" די בפלטה אחת. לעומת זאת, לצורך הדפסה צבעונית יש להשתמש בארבע פלטות, משום שמכלול הצבעים המוכרים לנו מורכב מארבעה צבעי יסוד: כחול, אדום, צהוב ושחור. כמובן, שתהליך ההדפסה הצבעונית מייקר את עלות ההדפסה באופן משמעותי.

המושטות של "השודדים היהודים". בידיים בוטחות החזיקו השניים בצלב הגדול, הניפוהו אל-על לעיני הקהל העצום כהבטחתם, ובכל כוחם חבטוהו בעוצמה אדירה על ריצפת הבימה, שברי הצלב ניתזו לכל עבר ו"השודדים היהודים" ניצבו על מקומם בביטחה כששרירי לא נע בפניהם.

הכומר רתח מזעם. היה עליו גם לרצות את לב ההמון שדרש נקמה. לאחר שעה קלה הועמדה חבית זפת על הבימה, וסוהרים חסונים קשרו את ידיהם של היהודים אל פי החבית. משניתן האות, הוצתה האש מתחת לחבית, ועשן סמיך וחם החל לבעבע על ידיהם האסורות של היהודים.

הרבי עצר לרגע מדיבורו, ומשמשו נחפז להגיש לפניו מעט מים כדי להשיב את רוחו הנסערת. "ממקום מחבואי" המשיך הרבי לספר, "התבוננתי בהם אחוז אימה והתפעלות - קידוש ה' שכזה. ואז, שוב הפתיעו השניים את הנאספים, ובקול רועד מייסורים ומהתרגשות קיבלו על עצמם עול מלכות שמים, בזמנם יישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג".

קהל הערלים לא הבין את פשר המילים, אך אני עמדתי במקום מחבואי ובנשאי את עיני לשמים אמרתי: "רשב"ע, הבט, הבט למטה וראה, כי גם אלו שהגיעו לדייטא התחוננה ממליכים אותך על כל העולם כולו".

שירתם של היהודים הלכה וגברה. ככלי הברזל שעל זרועותיהם האדימו מן החום וצרבו סימנים אדומים בכשרם. טיפות זפת רותחות ניתזו מן החבית הישר אל פניהם, ולמרות שהם עמדו סמוכים זה לזה, לא הצליחו השניים לראות איש את רעהו. עשן שחור וגיצי אש חצצו ביניהם. כה דבוקים בבוראם היו המעונים, עד שמבלי משים מחאו כפיים תוך כדי זמרה. בעוד הם מתייטרים בעיניו שאול, התנועע גופם הקדוש לקצב שירתם. האש כבר אחזה בשערות ראשם, והשניים המשיכו לשיר במלא גרונם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג", עד ששבה נשמתם לכור מחבתה".

הסבא משפולי סיים את המעשה הנורא ומהה את דמעותיו במטפחת צחורה. "עתה מבניכם אתם יקירי, מדוע כל זמרה שבעולם לא תדמה לשירת הנצח ההיא ששמעו אוזני?"

עניי החסידים תלויות היו ברבם, שוב נשמע קולו של הרבי מזמר בלחש: "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג". הפעם, שררה דומיה באולם הגדול. החסידים עצמו את עיניהם הלחות, והקשיבו ברטט לימרתו של הרבי ששקע בשרעפיו, עד שהרבי קם שוב ממקומו, פתח בשירה עליזה, ופרץ של שמחה שטף את האולם.

מעשה זה ששמענו מפי הרה"ג ר' שלמה לווינשטיין שליט"א, מלמדנו על כח הנשמה היהודית, אשר ברגעים מיוחדים מעניקה לגוף השוכן בה כוחות נפש מיוחדים כדי להתמודד גם עם מצבים קשים יהודי שמקפיד על קביעת עיתים לתורה, זוכה מידי פעם תוך כדי הלימוד, לגלות את הכוחות הפנימיים שבו, ובגופו ננסכים תעצומות נפש ורוח להמשיך ולהוסיף חיללים לתורה מתוך שמחה וחדווה.

פסח כשר ושמה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ד.ת. 3446 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף צט/ב לעכר מוחך

שימור הכישרון בשיאו

בסוגייתנו מובא שכאשר רב חמא בר גוריא אמר סברא שלא הוטבה בעיניו של שמואל, התבטא שמואל: "לעכר מוחך". היעב"ץ מסביר, כי

אותו מוציא לאור, שסיים להעלות על הכתב את חידושי תורתו, ביקש להדפיסם בהדפסה צבעונית. הבנתו בנושא ההדפסות כללה את הידיעה, כי כדי להדפיס ספר יש צורך בפלטות. על ההבדל בשיטת העבודה ועל הפרשי העלות שבין הדפסה צבעונית לבין הדפסה ב"שחור לבן" הוא לא שמע מעולם. מצוייד בידיעה דלה זו הזמין המוציא לאור הדפסה צבעונית של ספרו באחד מבתי הדפוס, בלא לסכם על התשלום.

עם השלמת המלאכה בעל בית הדפוס תבע שכר מלא של הדפסה צבעונית, שהרי המוציא לאור נהנה ממנה ועליו לשלם את דמי הנאתו. אולם, המוציא לאור טען, כי מאחר שהם לא הבינו זה את זה, ומעולם לא סוכם ביניהם מחיר העיסקה - ההסכם ביניהם בטל ומבוטל, ומעתה בעל בית הדפוס אינו אלא כקוף ששפך צבע של ראובן על בגד של שמעון, שסוגייתנו לא הגיעה להכרעה בדבר מחוייבותו של בעל הבגד לשלם עבור צבע זה.

אולם בית הדין הכריע (פ"ד י"ט ד"מ ובי"ג פ"ד עמוד ר"א), שעל המוציא לאור לשלם את מלוא הסכום הנדרש על ידי בעל בית הדפוס. שכן, דווקא אדם שלא ביקש שיצבעו את בגדו פטור מתשלום. אולם, כאשר הבגד עמד לצביעה חייב בעליו לשלם, משום שנחסכה ממנו עלות דמי הצביעה שעמד לבצע (תוספות קב/ב ד"ה "מי הדיעו לצבע"). לפיכך, גם המוציא לאור שעמד לבצע הדפסה צבעונית חייב בתשלום מלא.

דף קא/ב במי שהנאתו וביעורו שוין

הנאה מעישון סיגריה, מתי וכיצד?

מבואר בסוגייתנו, כי כאשר נדרשים להכריע אם בגידול קרקע מסויים יש לנהוג קדושת שביעית, הכלל הקובע הוא שיהא "הנאתו וביעורו שווים", כפירות. כלומר: כפי שכלויים של פירות מאכל הוא על ידי אכילתם וההנאה מהם באותה עת, כך יש לנהוג קדושת שביעית בכל גידול קרקע המיועד לשימוש, שהנאתו וכלויו מן העולם נעשים בו זמנית באותה פעולה, כגון, שמן לסוך בו את הגוף או להדליק בו נר. לעומת זאת בעצים המיועדים להסקה אין נוהגים קדושת שביעית, כיון שההנאה העיקרית מהם היא לאחר שכלו מן העולם והפכו לגחלים.

האדמו"ר מצאנז זצ"ל נשאל, אם יש לנהוג קדושת שביעית גם בטבק שמגדלים בארץ ישראל לצורך עישון סיגריות. בתחילת דבריו הוא מביא את דעת הסוברים ("גדולת מרדכי" סימן ט), שהואיל וזמן ההנאה מהטבק וכלויו מן העולם שווים, יש לנהוג בו קדושת שביעית.

למה אתה מעשן? אולם, בספרו "דברי יציב" (ש"ת חלק יו"ד סימן רי"ד), כתב האדמו"ר מצאנז, כי לדעתו אין חיוב לנהוג קדושת שביעית בעלי טבק אלה טעמים אחדים לדבר:

א. יש לחלק בין ההנאה מעישון סיגריה לבין ההנאה מאורו של נר. שכן, הנהנה מאורו של נר, אכן הנאתו וביעורו שווה, שהרי האש המכלה את השמן היא הנותנת את אורה. אולם, המעשן סיגריה אינו נהנה אלא מהעשן של עלי הטבק שכבר נשרפו... ושוב אין כאן מקרה של "הנאתו וביעורו שווה", שהרי רק **לאחר** שנשרפו עלי הטבק, המעשן שואף את העשן לריאותיו ו"נהנה".

ב. יש לפקפק אם ראוי להגדיר את העישון כהנאה, לאחר שהתברר כי עישון סיגריות עלול לגרום למחלות חמורות ולהזיק לבריאות, וקדושת שביעית אינה חלה על דבר שאין נהנים ממנו.

ג. מאחר שבדרך כלל הסופגים עשן סיגריות אל קרבם עושים זאת כדי לשכך את עצביהם, אין להחשיב את העישון כאכילה או כהנאה, אלא כנטילת תרופה, וממילא אי אפשר להגדיר את עלי הטבק כחייבים בקדושת שביעית. אמנם, מן הראוי לציון, שיש רבים המחמירים כדעת ה"גדולת מרדכי" (עין "ציץ אליעזר" חלק י"א סימן ס"ט).

התבטאות זו שנראית לכאורה חריגה בחריפותה, אינה אלא הערה חינוכית, שמוטב לו להקפיד ולומר סברות ישרות ונכונות, שאם לא כן, בהירות מחשבתו עלולה להיפגם.

ספר מאורות הדף היומי לילדים - כרך א' -

על מסכתות ברכות, שבת, ערובין ופסחים צעדים ראשונים בעולם של לימוד חוויה חינוכית מרתקת,

מתנה מושלמת לאפיקומן!

לקטעים נבחרים מתוך הדף היומי | מעשיות חז"ל ותולדותיהם |

להזמנות: מוקד "מאורות" 1-700-500-151

בשורה משמחת לציבור הלומדים

יצא לאור במהדורה חדשה ומורחבת הספר

"מצות ספירת העומר"

עם הלכות ימי העומר

כולל דברי הראשונים והאחרונים ז"ל בעניני המצוה והלכותיה, מסודר לפי נושאים, עם באורים וברורים וסיכום הלכות

מאת הרה"ג פינחס דניאל ויטמן שליט"א

להשיג בהנחיות הספרים המבחרות

ואצל המחבר טל': 03-5780008 או 050-4111855

לעילוי נשמת

מרת **שרה רוחמה רוזנפלד** ע"ה
ב"ר נחמן ז"ל נלב"ע ט"ו בניסן תש"ן

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה וכלתה
הר"ר נחמן והנייה רוזנפלד שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק ישראל קנופף** ז"ל

בהר"ח יונה צבי הלוי ז"ל

נלב"ע י"א בניסן תש"ס

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק מן** ז"ל

ב"ר משה רפאל ז"ל

נלב"ע י"א בניסן תשנ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י מרת **גאולה מן** תחי' ומשפחתה שיחיו רמת גן

מאורות הדף היומי נראה אחרת

**חדש ממאורות:
לפסח תגיע מוכן
כל הלכות הפסח
בהגדה מהודרת**

**חדש!
הגדה של פסח עם כל הלכות החג.**

השנה, מקיימים פסח כהלכתו, כל הלכות בדיקת חמץ וליל הסדר שנלמדו במסגרת "מאורות ההלכה" בתוספת מדרשי חז"ל ערוכים על סדר ההגדה.

- טקסט ההגדה באותיות מאיות עיניים.
- על נייר כחמו משובח.
- פירוט שיעורים ומידות חז"ל הנחוצים.

לפרטים והזמנות: 1-700-500-151

45 ₪ בלבד

4 ש"ח דמי טיפול ומשלח

מוקדי הפצה: משרד מאורות - בני ברק; וגמן 1 פינת חתם סופר 5. ירושלים: שרי ישראל 14. אשדוד: רבא 5. רכסים: הורדים 5. הפצה ראשית פלוריים 6.